

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums “Komisijas paziņojums “Kodoljomas pārskata programma, iesniegta saskaņā ar Euratom līguma 40. pantu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma saņemšanai””

(COM(2016) 177 final)

(2016/C 487/17)

Ziņotājs: **Brian CURTIS**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 4.4.2016.
Juridiskais pamats	Euratom līguma 40. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	7.9.2016.
Pieņemts plenārsesijā	22.9.2016.
Plenārsesija Nr.	519
Balsojuma rezultāts	210/2/11
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Atbalstot Enerģētikas savienības programmas izstrādi, patlaban tiek pārskatīti un ir ierosināti vairāki ar enerģētiku saistīti tiesību akti, ar kuriem iepazīstinās nākamo 12 mēnešu laikā. Stratēģiskajā pārskatā būtu varēts formulēt galvenos risināmos jautājumus, kas saistīti ar kodolenerģijas ražošanu, pētniecību un reaktoru ekspluatācijas pārtraukšanu, tādējādi sniedzot ieguldījumu šajā plašajā tiesību aktu kopumā. Kodoljomas pārskata programmā (PINC) tomēr nav piedāvāta skaidra un visaptveroša pieeja tam, kā stratēģiski risināt jautājumus, kas attiecas uz sarežģīto kodolenerģijas nākotni Eiropas energoresursu struktūrā.

1.2. Kodolenerģijas ražošana ir politiski delikāta lielākajā daļā dalībvalstu, un valstu līmenī to ietekmē mainīgie sociālie un saimnieciskie faktori. EESK mudina Komisiju izmantot šo iespēju, lai ierosinātu skaidru analītisku procesu un metodes, kas var piedāvāt saskaņotu, brīvprātīgu sistēmu valsts līmeņa lēmumu pieņemšanai par kodolenerģijas lomu (ja tāda ir) energoresursu struktūrā.

1.3. Tāpēc EESK aicina paziņojuma projektu pārskatīt un papildināt atbilstoši 4.3. punktā izklāstītajam, iekļaujot īpašas iedaļas par:

- kodolenerģijas konkurētspēju īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā,
- attiecīgajiem tautsaimnieciskajiem aspektiem,
- kodolenerģijas ieguldījumu energoapgādes drošībā,
- klimata pārmaiņām un oglekļa emisijas samazināšanas mērķiem,
- sabiedrības atsaucību, atbildību par kodolkaitējumiem, pārredzamību un efektīvu valsts mēroga dialogu.

1.4. Gan no kodoldrošības, gan no sabiedrības uzticēšanās viedokļa būtiska nozīme ir pārredzamai uzraudzībai, tāpēc EESK iesaka dokumentā nepārprotami atbalstīt dalībvalstu rīcības plānos ietvertos priekšlikumus par uzraudzību un ziņošanu, kā ieteikusi Eiropas Kodoldrošības jomas regulatoru grupa. Lielākas pūles jāvelta tam, lai iesaistītu kaimiņvalstis, kas nav ES dalībvalstis.

1.5. Attiecībā uz sabiedrības uzticēšanos, īpaši saistībā ar iespējamiem teroristu draudiem, jāmin arī izvērstais darbs, kas tiek veikts, lai ārpus kodolspēkstaciju teritorijas un pārrobežu apstākļos sagatavotos kodolnegadījumiem ("Pārskats par pašreizējo gatavību kodolnegadījumiem un reaģēšanas pasākumiem ārpus kodolspēkstacijām ES dalībvalstīs un tās kaimiņvalstīs". *Euratom*, 2013. gada decembris), kā arī 2016. gadā notikušā kodoldrošības samita secinājumi.

1.6. Ņemot vērā ES nozīmīgo atbalstu kodolsintēzes enerģijas pētniecībai, būtu lietderīgi dokumentā iekļaut ceļvedi par virzību uz šādas enerģijas ražošanu komerciālos apjomos.

1.7. Tā kā Apvienotajā Karalistē ir noticis balsojums par izstāšanos no ES, jāapsver šīs rīcības stratēģiskā ietekme un jo īpaši tās nozīme saistībā ar *Euratom* līgumu. Pārskata programmā (*PINC*) izteikti jānorāda uz vajadzību apspriest iespējami tālejošās minētā balsojuma sekas.

2. Ievads

2.1. Saskaņā ar *Euratom* līguma 40. pantu Eiropas Komisija "regulāri publicē pārskata programmas, kurās īpaši norādīti kodolenerģijas ražošanas mērķi un visu veidu ieguldījumi, kas vajadzīgi minēto mērķu sasniegšanai. Pirms šādu programmu publicēšanas Komisija saņem Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par tām" (COM(2003) 370 final). Kopš 1958. gada ir publicētas piecas kodoljomas pārskata programmas (*PINC*), pēdējā no tām – 2007. gadā, un 2008. gadā tā aktualizēta. Galīgā redakcija tiks sagatavota un nāks klajā, tiklīdz Komisija būs saņēmusi EESK atzinumu.

2.2. Tāpat kā iepriekšējās reizēs komiteja atzinīgi vērtē iespēju sniegt atzinumu par dokumenta projektu, pirms Komisija Padomei un Eiropas Parlamentam iesniedz tā galīgo versiju. EESK ar lielu pārliecību mudina Komisiju programmā iekļaut šā atzinuma pirmajā punktā izklāstītos ieteikumus, lai *PINC* būtu aptverošāks un stratēģiskāks dokuments un lai nodrošinātu lielāku tā ieguldījumu Enerģētikas savienības tiesību aktu kopumā.

2.3. Kodolenerģija ir viens no svarīgākajiem enerģijas avotiem Eiropas Savienībā. Komisijas paziņojumā "Enerģētikas savienības 2015. gada stāvokļa apskats" norādīts, ka "ES ir viena no trim lielajām ekonomikām, kas vairāk nekā pusi elektroenerģijas saražo, neradot siltumnīcefekta gāzes. 27 % elektroenerģijas tiek saražoti no atjaunojamajiem energoresursiem, bet vēl 27 % ir kodolenerģija". Minētajā paziņojumā norādīts arī, ka kodoljomas pārskata programmā "vajadzētu sniegt lielāku skaidrību par ilgtermiņa kodolinvestīciju vajadzībām un par kodoljomas saistību pārvaldību" (COM (2015) 572 final).

2.4. Kopš pēdējās publicētās *PINC* ES stratēģija enerģētikas jomā tikusi plaši izstrādāta, un pašlaik tā ir augsta prioritāte. Mērķi 2020., 2030. un 2050. gadam ir izvirzīti, bet nozīmīgi mainīgie faktori un neskaidrības saglabājas. Šādi faktori ir tas, cik lielā mērā tiks īstenots Parīzes nolīgums par klimata pārmaiņām, fosilā kurināmā starptautiskā tirgus nepastāvīgums, jauno tehnoloģiju izmantošanas līmenis, tas, kuras valstis ir ES dalībvalstis, pasaules ekonomikas attīstības perspektīvu ietekme un tas, cik lielā mērā gaidāmi paredzētie apjomīgie ieguldījumi visā enerģētikas ķēdē.

2.5. Neatkarīgi no ES enerģētikas politikas svarīgākie lēmumi par energoavotiem, kas nodrošina enerģijas ražošanu, joprojām ir dalībvalstu prerogatīva. ES enerģētikas politiku var izmantot kā pamatojumu šādiem dalībvalstu pieņemtiem lēmumiem, bet enerģētika ir politiski ļoti jutīga joma, un tāpēc tā ir atkarīga no mainīgā sociālā un politiskā noskaņojuma valstī. ES politikas veidošanā nepieciešams skaidrs analītisks process un metodes, kas var piedāvāt saskaņotu sistēmu lēmumu pieņemšanai valsts līmenī. Kodoljomas pārskata programma sniedz potenciālu iespēju to darīt gan valstīm, kas apsver kodolenerģijas izmantošanu, gan arī valstīm, kuras kodolenerģiju jau izmanto un izvērtē tās nākotni.

3. Komisijas paziņojuma projekta kopsavilkums

3.1. Komisija savu paziņojumu sāk ar apgalvojumu: "Kodolenerģētikas pārskata programma dod pamatu diskusijām, kā kodolenerģija var palīdzēt sasniegt ES mērķus enerģētikas jomā", un noslēgumā secina: "Tā kā kodolenerģija ir mazoglekļa enerģija un ievērojami uzlabo energoapgādātības drošību un diversificē enerģijas avotus, gaidāms, ka tā 2050. gada perspektīvā vēl aizvien būs svarīga ES energoresursu struktūras daļa."

3.2. Paziņojumā galvenā uzmanība pievērsta investīcijām, kas saistītas ar drošuma uzlabojumiem pēc Fukušimas avārijas un ar esošo iekārtu drošu ekspluatāciju. Tajā arī norādīts aplēstais finansējums, kas vajadzīgs saistībā ar kodolspēkstaciju ekspluatācijas izbeigšanu un lietotās kodoldegvielas un radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanu.

3.3. Četrpadsmit dalībvalstīs darbojas 129 kodolreaktori, un no šīm 14 valstīm 10 dalībvalstīs ir paredzēti jaunu reaktoru būvprojekti. ES ir pasaulē visaugstākie juridiski saistošie kodoldrošuma standarti. Tos uztur un aktualizē, regulāri pārskatot Kodoldrošības direktīvu⁽¹⁾.

3.4. ES kodolenerģijas nozare darbojas pasaules tirgū, kura vērtība līdz 2050. gadam būs aptuveni EUR 3 triljoni, tā ir līdere tehnoloģiju jomā, tajā tieši nodarbinātas 400 000–500 000 personas, un tā sekmē vēl 400 000 darbvietau pastāvēšanu.

3.5. Eiropas uzņēmumi ir aktīvi iesaistīti pasaules kodolenerģijas ražošanā un cieši sadarbojas ar *Euratom* Apgādes aģentūru, nodrošinot vajadzīgās piegādes Rietumu parauga ES reaktoriem, kā arī spēj izstrādāt degvielas blokus Krievijas parauga reaktoriem (Eiropas Savienībā šobrīd darbojas 19 šādi reaktori).

3.6. Komisija prognozē, ka pašreizējā ES kodolenerģijas ražošanas jauda (120 GWe) līdz 2025. gadam saruks, bet pēc tam, līdz 2030. gadam, minētā tendence pavērsīsies pretējā virzienā. Laikposmā līdz 2050. gadam kodoljauda nostabilizētos diapazonā no 95 līdz 105 GWe, pieņemot, ka 90 % pašreizējo kodolreaktoru minētajā laikposmā tiks aizstāti ar jauniem. Aplēstais ieguldījums ir EUR 350 līdz 450 miljardi, un jaunās kodolelektrostacijas nodrošinātu elektroenerģijas ražošanu līdz gadsimta beigām.

3.7. Izmaksu pārsniegšana un jaunu projektu ilgstoša aizkavēšanās, kā arī valstu licencēšanas iestāžu atšķirīgās pieejas ir radījušas ar investīcijām saistītas grūtības. Par būtiskiem turpmākās politikas pamatprincipiem uzskata projektu standartizāciju un valstu regulatoru pastiprinātu sadarbību.

3.8. Daudziem ES reaktoriem tiek plānotas darbmūža pagarināšanas programmas (par 10–20 gadiem) ar paredzamajām izmaksām EUR 45–50 miljardu apmērā; jāreķinās arī ar attiecīgo regulatīvā darba slodzi, un saskaņā ar grozīto Kodoldrošības direktīvu tā jāparedz plānošanas procesā.

3.9. Līdz 2025. gadam paredzēts slēgt 50 reaktorus. Lai gan šis ir politiski jutīgs jautājums, dalībvalstīm bez kavēšanās jāpieņem lēmumi par rīcību un ieguldījumiem radioaktīvo atkritumu ģeoloģiskās apglabāšanas un ilgtermiņa apsaimniekošanas nodrošināšanai un ar to saistītajiem ekspluatācijas pārtraukšanas jautājumiem.

3.10. Ir iegūta ievērojama zinātība par zemas un vidējas radioaktivitātes atkritumu uzglabāšanu un likvidēšanu, un laikposmā no 2020. līdz 2030. gadam Somijā, Zviedrijā un Francijā sāks darboties ģeoloģiskās dziļapglabāšanas kompleksi augsta radioaktivitātes līmeņa atkritumu galīgai apglabāšanai. Iespēja kopīgi izmantot šo zinātību un dalībvalstīm vienoties par kopīgu repozitoriju izmantošanu ļaus panākt gan efektīvus risinājumus, gan uzlabot drošumu. To sekmēs Eiropas izcilības centra izveidošana.

3.11. Kodoliekārtu operatori lēš, ka ekspluatācijas pārtraukšanas izmaksu segšanai būs nepieciešami EUR 253 miljardi; patlaban šim mērķim paredzētais finansējums ir EUR 133 miljardi. Dalībvalstīs ir atbildīgas par to, lai nodrošinātu, ka operatoru saistības ir pilnībā izpildītas un ekspluatācijas pārtraukšana notiek skaidri noteiktos termiņos.

3.12. Lielāka tehniskās izstrādes un tirgvedības koordinācija ir vajadzīga starojumtehnoloģiju izmantošanai ar elektroenerģijas ražošanu nesaistītām vajadzībām. Piemēram, medicīniskās attēlveidošanas ierīču tirgus vērtība Eiropā vien ir EUR 20 miljardi gadā, un lauksaimniecībā, rūpniecībā un pētniecībā šo tehnoloģiju izmanto arvien vairāk. Turpinās ievērojami ieguldījumi pētniecībā gan jaunās paaudzes reaktoru un modulāru reaktoru jomā, gan saistībā ar vadošās pozīcijas saglabāšanu kodolsintēzes pētniecībā; šo aspektu uzskata par būtiski svarīgu kompetences, darbvietau un globālās ietekmes saglabāšanai. Tas ir īpaši svarīgi, jo kodolenerģijas izmantošana pasaulē, bet ne Eiropā, arvien paplašinās.

⁽¹⁾ OV L 219, 25.7.2014., 42. lpp.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Komiteja regulāri ir sniegusi atzinumus par kodolenerģijas drošumu un nozīmi ES energoresursu struktūrā⁽²⁾. Izskatāmais paziņojums ir pirmais Komisijas pārskats par kodoljomu kopš Fukušimas negadījuma, un, lai gan iepriekšējā *PINC* izteikts solījums "kodolenerģētikas pārskata programmas publicēt biežāk" (COM(2007) 565 final), tas nav noticis. 2016. gada *PINC* – lai arī tajā izmantots izvērsts Komisijas dienestu darba dokuments – ir uz pusi īsāks par 2007. gada paziņojumu. Komiteja uzskata, ka *PINC* jāpapildina ar dažiem punktiem, lai tas būtu stratēģisks dokuments, kurā apspriesti kontekstuāli faktori, kuri ietekmē lēmumus par investīcijām un mērķu noteikšanu.

4.2. Komiteja atzinīgi vērtē *PINC* sniegto plašo analīzi par ieguldījumiem visā kodoldegvielas ciklā, atzīstot, ka tajā definēti gan nozarē veicamie uzdevumi, gan tās iespējas. Atzinīgi vērtējams arī uzsvars uz augstākajiem drošuma standartiem un vajadzību nodrošināt aptverošu finansējumu visu ar ekspluatācijas pārtraukšanu saistīto izmaksu segšanai. Darba dokumentā ir sniegta lielā mērā detalizēta informācija un norādīts arī uz turpmākās pētniecības nozīmi. Tomēr citās jomās ir daudz nepateiktā, un tas mazina dokumenta stratēģisko nozīmi.

4.3. 2016. gada *PINC* iezīmē būtisku Komisijas pieejas maiņu. Iepriekšējās *PINC* programmās pārskats tika saistīts ar ES un visā pasaulē risināmajiem uzdevumiem enerģētikas jomā. Piemēram, 2007. gada *PINC* bija punkti, kuru 2016. gada dokumentā nav un kuros tika sniegts skaidrs stratēģisks skatījums. Tie būtu jāiekļauj izskatāmajā priekšlikumā, un tiem būtu jāietver:

- konkurētspēja: kādi ir pašreizējie un turpmākie kodolenerģijas konkurētspēju ietekmējošie faktori, piemēram, valsts atbalsta, jo īpaši finansiālā un fiskālā atbalsta, nozīme, izmaiņas attiecībā uz gaidāmajām būvniecības izmaksām, kapitāla izmaksas, licencēšanas procedūras, atkritumu likvidēšana, ekspluatācijas laika pagarināšana un citu ergoavotu relatīvās izmaksas,
- ekonomikas aspekti: joprojām neskaidrā enerģijas tirgus struktūra attur no ilgtermiņa ieguldījumiem, un finansiālas un politiskas nenoteiktības laikā ar kodolenerģiju ir saistīti ievērojami riski,
- apgādes drošība: pieprasījums pēc enerģijas visā pasaulē pastāvīgi palielinās, pat ja Eiropā tas ir nostabilizējies vai samazinājies, un minētā faktora ietekmei un attiecīgajiem politikas un ārpolitikas aspektiem jāvelta lielāka vērība. Ergoapgādes drošība it īpaši ir joma, kurā kodolenerģija var sniegt un sniedz ieguldījumu, nodrošinot degvielas (urāna) apgādes avotus, kas patlaban šķiet drošāki par naftu un gāzi⁽³⁾,
- klimata pārmaiņas: kodolenerģija nodrošina pusi no Eiropas mazoglekļa elektroenerģijas,
- sabiedrības atbalsts: lielās atšķirības visā ES attiecībā uz sabiedrības attieksmi pret kodolenerģiju ir maz saprasta realitāte, kas ievērojami ietekmē politisko atbalstu.

Visi šie jautājumi pēdējos deviņos gados ir kļuvuši svarīgāki, bet *PINC* dominējošs ir uzsvars uz drošumu un degvielas ciklu, paziņojumā un Komisijas dienestu darba dokumentā minētajām jomām pievēršot maz uzmanības. Nav minēts ne šiem tematiem veltīto, daudzos gadījumos apstrīdēto un pretrunīgo debašu raksturs (piemēram, augstu standartu saglabāšana attiecībā uz apakšuzņēmēja darbu), ne arī sniegtas pamatnostādnes vai stratēģiska pieeja diskusijai par kodolenerģiju energoresursu struktūrā kopumā. Tas atspoguļo pieeju Enerģētikas savienības tiesību aktu kopumā, kur vērojama līdzīga nevēlēšanās apskatīt Eiropas enerģētikas stratēģijas ietekmi uz valstīs notiekošajām debatēm par kodolenerģētikas turpmāko nozīmi (ja tāda ir) energoresursu struktūrā.

4.4. Kā minēts, Komisijas paziņojuma mērķis ir dot "pamatu diskusijām, kā kodolenerģija var palīdzēt sasniegt ES mērķus enerģētikas jomā", jo tā "2050. gada perspektīvā vēl aizvien būs svarīga ES energoresursu struktūras daļa". Dokumentā nav pilnībā sniegts minēto apgalvojumu pamatojums. Iepriekšējās pārskata programmas bija pamatīgs analītisks pārskats par kodoljomas nozīmi, un tajās tika ierosinātas turpmākās politikas pamatnostādnes.

⁽²⁾ OV C 341, 21.11.2013., 92. lpp.; OV C 133, 14.4.2016., 25. lpp.

⁽³⁾ OV C 182, 4.8.2009., 8. lpp.

4.5. Jo īpaši analīze par kodolspēkstacijām vajadzīgajām investīcijām (kas pašreizējos apstākļos neapšaubāmi sagādā lielas grūtības) noteikti ir jāveic saistībā ar kopējām investīcijām, kuras nepieciešamas, lai sasniegtu Enerģētikas savienības mērķus, jo pastāv kompromisi un mijiedarbība starp lēmumiem par investīcijām attiecībā uz visu paaudžu ražošanas tehnoloģijām un infrastruktūru.

4.6. Turklāt politiku un ekonomiku kodoljomā veido daudzi papildu kontekstuālie faktori, kuri netiek pilnvērtīgi izskatīti un kurus Komisijai ir grūti analizēt, jo tie tiek pārskatīti vai uz tiem attiecas reformas. Šādi faktori ir, piemēram, emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas darbība, priekšlikumi par jaudas mehānisma subsīdijām, atjaunojamo energoresursu nozares attīstība u. c.

4.7. Pašlaik kodolenerģija veido 28 % no ES ražotās enerģijas un 50 % no mazoglekļa elektroenerģijas (Eurostat 2015. gada maija dati). CO₂ samazināšana ir būtiski svarīgs mērķis ES un pasaules enerģētikas politikā. Lai nepārsniegtu temperatūras paaugstināšanos par 2 °C, laikā no 2030. līdz 2050. gadam CO₂ emisijas līmenis pasaulē jāsamazina vidēji par 5,5 % gadā. Tas, kā nodrošināt ES ieguldījumu minētajā procesā, izklāstīts "Enerģētikas ceļvedī 2050", kurā minēti vairāki scenāriji izmaiņām energoavotu struktūrā atkarībā no dažādiem politiskiem, ekonomiskiem un sociāliem faktoriem (COM(2011) 885 final). Pamatojoties uz dalībvalstu sniegtajiem datiem, paziņojumā pieņemts, ka 2050. gadā kodolenerģijas jauda būs aptuveni 100 GWe, bet, ņemot vērā pašreizējās debātes, uz šo pieņemumu var maz paļauties.

4.8. Komiteja norāda uz neseno piemēru Zviedrijā (tas publicēts pēc PINC publicēšanas, tāpēc tajā nav minēts), kur pieņemts lēmums par to, ka slēgtās elektrostacijas pakāpeniski aizstās ar desmit jauniem kodolreaktoriem, vienlaikus un papildus tam apsoltis veikt pasākumus, lai līdz 2040. gadam 100 % enerģijas nodrošinātu no atjaunojamiem energoresursiem (*Financial Times*, 2016. gada 10. jūnijs). Stingra atjaunojamo energoresursu politika un papildu jauda mazoglekļa enerģijas piegādei kaimiņvalstīm šajā gadījumā ir politiski pieņemama visām pusēm un tādējādi stratēģiski nozīmīga visai Eiropai. Tādēļ izskatāmais dokuments būtu jāaktualizē, ņemot vērā minēto aspektu.

4.9. EESK jau daudzus gadus ir konsekventi aicinājusi izmantot stratēģiskāku pieeju enerģētikas jautājumiem un lielāku nozīmi piešķirt plašam sabiedriskam dialogam par enerģijas ražošanu un izmantošanu⁽⁴⁾. Tehnoloģija ir saistīta ar vērtībām, un energotehnoloģija tiek vērtēta, pamatojoties uz daudziem ētiska, sociāla un politiska rakstura apsvērumiem. Dalībvalstis var brīvi veidot savu energoresursu struktūru, tikai pusē no tām darbojas kodolspēkstacijas, un kopš iepriekšējās PINC publicēšanas viedokļi par kodolenerģiju ir polarizējušies. Šis svarīgais periodiskā pārskata dokuments būtu vērtīgāks, ja tajā būtu objektīvi izklāstīti aktuālie un ļoti svarīgie jautājumi, kas skarti diskusijās, "kā kodolenerģija var palīdzēt sasniegt ES mērķus enerģētikas jomā". Tādēļ tiek ierosināts dokumenta galīgajā versijā iekļaut vairākas jaunas iedaļas, kā minēts 4.3. punktā, un stratēģijā kopumā vairāk ņemt vērā īpašās piezīmes, kas izklāstītas 5.3.1.–5.3.4. punktā.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Dokumentā ir uzsvērts, ka svarīga ir labāka koordinācija starp dalībvalstīm, labāka ieinteresēto personu sadarbība un lielāka pārredzamība un sabiedrības līdzdalība kodolenerģētikas jautājumu risināšanā. Saistībā ar minēto tiek norādīta Eiropas Kodoldrošības jomas regulatoru grupas (ENSREG) svarīgā loma, kā arī tas, ka Komisija "dialogu starp ieinteresētajām personām arī turpmāk veicinās Eiropas Kodolenerģētikas forumā" (ENEF). ENSREG 2015. gada decembrī publicēja ziņojumu par panākumiem, kas gūti, īstenojot valstu rīcības plānus "pēc Fukušimas (NACPs)"; ziņojumā tā norādīja, ka īstenošanas gaita atšķiras un ka drošuma uzlabojumu ieviešanai būtu jānorit straujāk, lai to veiktu termiņos, par kuriem panākta vienošanās. Tā ieteica katras iesaistītās valsts statusa ziņojumu par NACPs periodiski aktualizēt un publicēt, lai nodrošinātu pārredzamu uzraudzību ar mērķi 2017. gadā publicēt ziņojumu par īstenošanu (ENSREG Ceturtais ziņojums, 2015. gada novembrī). EESK rosina Komisiju PINC programmā minēto ieteikumu apstiprināt.

⁽⁴⁾ OV C 291, 4.9.2015., 8. lpp.

5.2. Paziņojumā minētas attiecības ar valstīm, kas izmanto kodolenerģiju un robežojas ar ES, un EESK uzskata, ka būtu lietderīgi paplašināt aktīvu sadarbību, īpaši ar Baltkrieviju, lai vairs nebūtu ar pārredzamību un drošumu saistīto bažu, kuras radušās attiecībā uz minētās valsts pirmā atomreaktora būvniecību Astravjecā. Prioritāte būtu jāpiešķir sakariem ar ENSREG starpniecību.

5.3. Attiecībā uz dialogu un pārredzamību kopumā EESK atzīmē, ka praksē ENEF loma, resursi, spējas un statuss pēdējos divos gados ir būtiski samazināti. Ir būtiski turpmāk precizēt galvenās problēmas dialogā par Eiropas kodolenerģētikas politiku, kā arī ierosināt vienotu satvaru debatēm valsts līmenī. ENEF ietvaros tas tagad, visticamāk, nenotiks, un PINC šis aspekts nav minēts. Šāds satvars arī palīdzētu turpmāk pārvaldīt Enerģētikas savienību un būtu konsekventi jāpiemēro visiem primārajiem enerģijas avotiem. Tāpēc, lai palīdzētu veikt šādu precizēšanu, PINC būtu jāiekļauj īpašas iedaļas par attiecīgo ietekmi un nozīmi saistībā ar kodoljomas investīciju politiku. Minētie temati ir sīki izklāstīti turpmākajos četros punktos un attiecas uz būtiski svarīgiem jautājumiem debatēs, bez kurām nav iespējams stratēģisks redzējums.

5.3.1. *Pāreja uz elektroenerģiju un cik lielā mērā var konsekventi nodrošināt elektroenerģijas apgādi no primārajiem avotiem.* No vienas puses, kodolenerģija var palīdzēt panākt enerģētisko drošību, jo tā dara iespējamu nepārtrauktu un ilgstošu paredzamas elektroenerģijas ražošanu un tai var būt pozitīvs ieguldījums stabila elektroenerģijas sistēmu darbībā (piemēram, tīkla frekvences uzturēšanā). No otras puses, lielo būvdarbu izmaksas ir augstas, jaunās drošības prasības ir stingras, finansējums ir nenoteikts un turpmākie tirgus apstākļi – lielā mērā neprognozējami. Tie ir jautājumi, kas skar visas dalībvalstis ar kodolenerģijas ražošanas jaudu un kas var izšķirīgi noteikt, kā un vai ir iespējams izpildīt realistiskus valstu plānus, kuri sniedz ieguldījumu vispārējo ES enerģētikas un klimata mērķu sasniegšanā. PINC būtu jāsaista ar vienotu satvaru šo jautājumu apspriešanai, kā Komisija ir ierosinājusi citos stratēģiskajos paziņojumos par enerģētiku, un tajā jāsniedz līdzsvarota analīze par kodolenerģijas lomu.

5.3.2. *Sabiedrības zināšanas, attieksme un informētība par risku enerģijas ražošanā.* No vienas puses, kodoldrošība, Černobiļas un Fukušimas ietekme un neatrisinātie jautājumi, kas attiecas uz ekspluatācijas pārtraukšanu un radioaktīvo atkritumu likvidēšanu, dažās valstīs rada nopietnas bažas sabiedrībā. No otras puses, pastāv svarīgi un bieži nepietiekami novērtēti negatīvi faktori, kas saistīti ar citiem primārajiem energoavotiem. EESK ir nemitīgi uzsvērusi būtisko nozīmi, kāda ir sabiedrības izpratnei par enerģijas “dilemmu”, proti, galvenokārt par to, kā līdzsvarot savstarpēji saistītos un dažkārt pretrunīgos mērķus: energoapgādes drošību, pieņemamas cenas un vides ilgtspēju. Politisko gribu lielā mērā ietekmē sabiedrības attieksme, un, trūkstot vispusīgai izpratnei par enerģētiku, var tikt pieņemti neoptimāli lēmumi. Būtu lietderīgi palielināt resursus un radīt veicinošu tiesisko regulējumu, kas ļautu, piemēram, izveidot vietējās informācijas komitejas, kādas pastāv Francijā.

5.3.3. *Metodes izmaksu un konkurētspējas novērtēšanai.* Mazoglekļa enerģijai par pieņemamām cenām ir būtiska nozīme apstiprināto klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanā, tomēr minētā joma ir pasargāta no tirgus konkurences. Netiek arī izmantots kāds standarts vai pieņemamas metodes, kas dalībvalstīm pirms politiska lēmuma (kuru ietekmēs citi faktori) pieņemšanas ļautu novērtēt, cik nākotnē izmaksātu alternatīvi risinājumi to enerģijas ražošanas struktūrā.

5.3.4. *Aktīvas bāzes nozīmīgums pētniecībā un elektroenerģijas ražošanā, lai saglabātu vadošo lomu tirgū, kā arī tehnoloģiju un drošuma jomā.* Cik svarīgi ir saglabāt vērā ņemamu kodolenerģijas ražošanas nozari, kas attīstās, ja vēlamies saglabāt gan nodarbinātību, gan ES ietekmi un vadošo lomu nozarē, kuras nozīme pasaulē palielinās (“Pasaules kodolenerģijas ražošana līdz 2040. gadam divkāršosies”, ASV Enerģētikas informācijas pārvalde, 2016. gada maijs)? Piemēram, Ķīna plāno savu kodolpotenciālu divkāršot, lai tas sasniegtu vismaz 58 GWe līdz 2020.–2021. gadam un 150 GWe – līdz 2030. gadam. Jānorāda, ka ES svarīgas ir augstas kvalitātes un labi apmaksātas darbvietas, un, ja tās pakāpeniski zūd, jāparedz programma, kas nodrošina taisnīgu un atbalstītu pāreju.

5.4. Svarīgākais elements ES kodolenerģijas pētniecības finansēšanā attiecas uz kopīgo kodolsintēzes programmu (ITER). EFDA (Eiropas Kodolsintēzes attīstības nolīguma) ceļvedī aprakstīta virzība no pašreizējiem kodolsintēzes eksperimentiem uz demonstrējumu kodolsintēzes spēkstaciju, kas ražo neto elektroenerģiju tīklam. EESK aicina Komisiju visos izmaksu ziņā lietderīgas enerģijas scenārijos laikposmam pēc 2050. gada ņemt vērā iespējamu elektroenerģijas piegādi no kodolsintēzes spēkstacijām. Turklāt būtu jāsekmē pastāvīgs atbalsts pētījumiem par 4. paaudzes reaktoriem, kam ir potenciāls samazināt izmaksas un būtiski samazināt augstas radioaktivitātes atkritumu daudzumu.

5.5. Priekšlikuma projekts tika sagatavots pirms Apvienotās Karalistes balsojuma par izstāšanos no Eiropas Savienības, un saskaņā ar pašreizējo juridisko viedokli izstāšanās no ES nozīmē izstāšanos arī no *Euratom*. Tam ir būtiski svarīga stratēģiskā nozīme, jo īpaši attiecībā uz enerģētikas mērķiem 2030. gadam, kā arī attiecībā uz pētniecību, reglamentēšanu, piegādes ķēdi un sadarbību drošības jomā. Tādēļ šis jautājums jāatzīst priekšlikuma projektā, kaut arī šajā posmā paredzēt konkrētus rezultātus ir problemātiski.

Briselē, 2016. gada 22. septembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*
